

پاتک استراتژیک

نگاه مؤسسه مطالعات سیاسی (IPS)، واشنگتن، به یار کشی ایران در حیات خلوت آمریکا

است که با سیاست هسته‌ای آن همراه و از حق رأی در شورای امنیت برخوردار باشند و برزیل به این فکر می‌کند که از طریق ایران، خود را به رأس رتبه بندی‌های بین‌المللی برساند. برقراری روابط ویژه با ایران، سهم برزیل را در مسئله مهم امنیت که ذهن سیاست‌گذاران بزرگ دنیا را به خود مشغول کرده افزایش می‌دهد و به تدریج، بحث عضویت دائم این کشور را در شورای امنیت تقویت می‌کند.

برزیل به همراه ترکیه در ماه مه ۲۰۱۰ به عنوان واسطه توافق هسته‌ای با ایران در بیانیه تهران معرفی شد. آمریکا و متحدانش اگر چه این توافق را نادیده گرفتند، اما این بیانیه و همچنین مخالفت با اعمال تحریم علیه ایران و درخواست حل دیپلماتیک مشکل این کشور، برزیل را در مرکز توازن هسته‌ای بین ایران و غرب قرار داده است.

برزیل همچنین به سرمایه‌گذاری در منابع گسترده انرژی ایران اظهار علاقه کرده است. در سال ۲۰۰۳ شرکت پتروباس امتیاز اکتشاف ذخایر نفتی ایران را در خلیج فارس به دست آورد. یک سال پس از آن، این شرکت قرارداد اکتشاف بزرگتری را برای حفاری در دریای خزر به امضا رساند. حجم تجارت بین ایران و برزیل سال‌ها تعریف چندانی نداشته، اما اخیراً افزایش یافته است. پس از سفر مهم وزیر امور خارجه برزیل به تهران در سال ۲۰۰۷، ایران از افزایش تجارت دو جانبه خود با برزیل به ۱۰ میلیارد دلار خبر داد. هم‌اکنون میزان تجارت دو کشور به ۱/۳ میلیارد دلار می‌رسد.

خود چالشی آمریکا

بدون شک آمریکا در نیمکره غربی جهان سلطه بیشتری دارد. اما مشخص نیست که آیا ایالات متحد در سیاست خارجی خود اقدام مشخصی را برای مقابله با تاخت و تازهای استراتژیک چین، روسیه و ایران در حیات خلوت خود در سر می‌پروراند یا خیر.

از طرف دیگر، موج سیاسی جدیدی در آمریکا به راه افتاده است. بسیاری از کشورهای آمریکای لاتین، با مشاهده تغییر جهت نظام اقتصادی جهان و چند قطبی شدن آن، تنوع بخشی در روابط تجاری و سیاسی خود را فراتر از قاره آمریکا آغاز کرده‌اند. رشد اقتصاد پایدار و رکود نسبی آمریکا، حس تازه اعتماد به نفس را در رهبران چپ‌گرای این منطقه برای اتصال به کشورهای آسیا، آفریقا و اروپا تزریق کرده است. از طرفی، رشد اقتصادهای نفت خیز خاورمیانه و آسیای شرقی، فرصت‌های جدیدی را برای کشورهای بزرگ صادر کننده، غول‌های کشاورزی و کشورهای منابع محوری همچون برزیل گشوده است.

علیرغم تغییر جهت تدریجی قدرت از غرب به شرق، برزیل و ونزوئلا هیچ یک نمی‌توانند اساس سیاست خارجی خود را تغییر دهند. ایران نمی‌تواند به تنهایی نیازهای ونزوئلا را تأمین کند و برزیل، روابط اقتصادی مهم خود را با آمریکا و متحدان آن به خطر نخواهد انداخت. آمریکا با تحت فشار نهادن ایران از طریق به کار بردن نفوذ سیاسی برای متقاعد کردن متحدان اروپایی، خود مسؤول حضور این کشور در حیات خلوتش شده است. ■

ادامه تلاش‌های آمریکا برای منزوی کردن ایران، صحنه جنگ استراتژیک جمهوری اسلامی و ایالات متحد را به خارج از خاورمیانه کشانده است. ایران برای پاسخ به این اقدام، به نوعی سیاست خارجی روی آورده که اثرات استراتژیک عمیقی به همراه دارد.

جمهوری اسلامی، به دلیل احاطه شدن از سوی همسایگانی که با آمریکا متحدند، در تلاش برای اثبات دیپلماسی هوشمندانه خود است. از زمان پیروزی انقلاب اسلامی، این کشور بر گسترش روابط با دو قدرت دارای حق وتو در شورای امنیت سازمان ملل - یعنی چین و روسیه - متمرکز شده و پس از جنگ با عراق، عمل‌گرایی رو به رشد سیاست خارجی، ایران را به برقراری روابط نزدیک‌تر با کشورهای در حال توسعه و بازارهای پرمفعت اروپا تشویق کرده است. در طول این مدت، روابط با غول‌های آسیا از جمله هند، ژاپن و کره تقویت شده و از اواخر دهه ۹۰ میلادی، دایره روابط دیپلماتیک این کشور گسترش یافته و ترکیه و ونزوئلا را دربرگرفته است.

اتحاد ایران-ونزوئلا

روابط ایران با ونزوئلا را می‌توان به روابط جمهوری اسلامی با سوریه در خاورمیانه تشبیه کرد؛ اتحادی استراتژیک که با اشتراک ایدئولوژیکی زیرساختی و وابستگی متقابل اقتصادی رو به رشد تقویت می‌شود. این همکاری دو جانبه به کلیه ابعاد کشور و جامعه نفوذ می‌کند. ایران، نه تنها یکی از متحدان سیاسی ونزوئلا در آپیک است، بلکه به عنوان سرمایه‌گذار اصلی در اقتصاد این کشور به شمار می‌رود و روز به روز بیشتر با نظام مالی و بانکی آن گره می‌خورد. ایران و ونزوئلا سرمایه‌گذارانی مشترکی را در بخش‌های انرژی، کشاورزی، تولید صنعتی، مسکن و زیرساختی آغاز کرده‌اند. در سال ۲۰۰۷ دو کشور اعلام کردند که سرمایه‌گذاری دو جانبه‌ای را به ارزش ۲ میلیارد دلار در پروژه‌های متعددی در کشورهای نیکاراگوئه، بولیوی و دیگر شرکای خود نهایی کرده‌اند. هر دو کشور از سرمایه‌گذاران اصلی پروژه‌های نفتی یکدیگر به شمار می‌روند. همچنین ایران به دلیل ذخایر داخلی محدود اورانیوم مورد نیاز برای برنامه هسته‌ای خود، فعالانه در استخراج این فلز به ونزوئلا - که گفته می‌شود ۵۰ هزار تن اورانیوم استخراج نشده دارد - کمک می‌کند.

ونزوئلا می‌تواند فرصت ایده‌آلی برای معاملات مالی بین‌المللی ایران به دور از محدودیت‌های اعمال شده از سوی واشنگتن و متحدانش باشد. بانک‌های ایرانی اکنون شعبه‌هایی در ونزوئلا تأسیس کرده‌اند که بانک توسعه بین‌المللی در کاراکاس از جمله آنهاست.

مشارکت ایران-برزیل

دیدارهای منظم چاوز با احمدی‌نژاد به صحنه‌ای آشنا در رسانه‌های بین‌المللی تبدیل شده است. اما گفت‌وگو با رییس‌جمهور برزیل در اواخر نوامبر سال گذشته، جهان و به ویژه سیاست‌گذاران واشنگتن را شگفت زده کرد. پیام این دیدار واضح بود: مانور استراتژیک ایران در منطقه وارد فاز جدیدی شده است.

روابط بین برزیل و ایران را نمی‌توان در حد یک اتحاد دانست، چرا که درجه و وسعت همکاری استراتژیک و سیاسی بین دو کشور چندان عمیق و در هم تنیده نیست، اما ارزش استراتژیک آن برای آنها زیاد است. ایران به دنبال ایجاد رابطه با کشورهای تأثیرگذاری